

Politický program ODS

schválený VI. kongresem ODS, 18. - 19. listopadu 1995 v Hradci Králové

Obsah

- Preambule
- Na co navazujeme
- Místo ČR ve světě
- Občan a stát
- Společnost občanů
- Tržní hospodářství
- Závěr

Preambule

Nacházíme se ve chvíli, kdy u nás v podstatě končí transformace bývalé komunistické společnosti ve společnost otevřenou a svobodnou, kdy končí doba revolučních přeměn. V této chvíli chceme znovu představit základní myšlenky našeho pohledu na svět. Nejedná se o myšlenky nové, neboť většina z nich byla v zásadě vyslovena již v době vzniku naší strany. Považujeme však za potřebné tyto základní myšlenky, obohacené o zkušenosti uplynulých čtyř let, shrnout v uceleném dokumentu, kterému jsme dali název Politický program ODS. Tento program potvrzuje kontinuitu naší dosavadní politiky a je současně jasnou deklarací našich postojů do budoucna.

Pád komunistického režimu, ke kterému došlo před šesti lety, vytvořil prostor pro zásadní změny naší společnosti. Předchozích čtyřicet let působení totalitního systému a jeho kolektivistické ideologie vedlo k rozvrácení a pošlapání samotných základů existence svobodné lidské společnosti, ke zničení fungujícího ekonomického systému a k potlačení základních lidských hodnot, práva a morálky. Výsledkem byla zdevastovaná a zchudlá společnost. Bylo třeba provést celou řadu systémových změn a znovu vytvořit základní prvky svobodné a efektivní společnosti v oblasti politické, ekonomické i společenské, včetně znovuvybudování státu a jeho jednotlivých součástí.

V této situaci jsme začali budovat ODS jako politickou sílu schopnou prosadit všechny potřebné kroky jak v okamžiku transformace společnosti, tak i v budoucím vývoji našeho státu, sílu schopnou demokratickými metodami zabránit případným pokusům o zvrácení nastoupeného vývoje. Naším spoluobčanům jsme nabídli reálnou představu přeměny totalitní společnosti ve společnost svobodnou, a to bez zbytečných otřesů, chaosu nebo váhání. Formulovali jsme nejen klíčové myšlenky pro vlastní transformační období, ale i svou celkovou vizi budoucího uspořádání společnosti a jejího dalšího směřování. Formulovali jsme i strategii, jak těchto cílů dosáhnout.

ODS byla a nadále chce být konzervativní politickou stranou. Vycházíme z tradic evropské civilizace, vzniklých a potvrzených v průběhu mnoha staletí. Ctíme základní roli rodiny v lidské společnosti. Ve správě věcí veřejných považujeme za základ zastupitelskou demokracii založenou na osvědčeném systému svobodné soutěže politických stran. Svou politiku stavíme na individuálních svobodách, podnikavosti, soukromém vlastnictví, rovnosti šancí - platných pro všechny občany bez ohledu na jejich rasu, původ nebo přesvědčení. Stavíme na konzervativních společenských hodnotách, obohacených řadou liberálních principů zakotvených v klasickém evropském liberalismu. Jde o praktický doklad toho, že oba tyto myšlenkové proudy mohou v rámci jedné politické strany vedle sebe nejen existovat, ale i vzájemně se pozitivně ovlivňovat.

Při prosazování všech těchto principů je náš přístup k politice pragmatický, vycházející z reálných podmínek společnosti. Víme, že je nutno konkrétní politiku provádět především tak, že stavíme na každé místo schopného člověka, který v daném okamžiku přijímá svá zodpovědná rozhodnutí. V dosavadním vývoji jsme prokázali, že máme lidi schopné řídit stát i obce na vysoké odborné úrovni i s patřičným mravním postojem.

Od chvíle, kdy jsme základní myšlenky naší politiky poprvé veřejně vyhlásili, jsme se museli ostře střetávat s odpůrci změn prováděných v naší společnosti. Jejich kritika vycházela a vychází z pozic, které jsou nám bytostně cizí a které odmítáme. Považujeme za nutné neustále zdůrazňovat nebezpečnost nejen klasické komunistické ideologie, ale i ideologií podobných, vycházejících z požadavku zabezpečení sociální rovnosti všech občanů na základě rozsáhlých státních zásahů. Tyto ideologie vedou k přerozdělování vytvořeného, omezují lidskou iniciativu i svobodu občanů a ve svém důsledku jsou brzdou prosperity celé společnosti a jejího rozvoje. Stejná nebezpečí pro svobodu spatřujeme i v jiných extrémismech, ať již přicházejí z kterékoliv části politického spektra.

ODS nesdílí pohledy na svět založené na sociálním inženýrství a stejně tak pokusy nejrůznějších elitářských skupin přivlastnit si rozhodování o osudech jiných na základě víry ve svou vlastní nadřazenost. Považujeme naopak za potřebné přistupovat k řešení problémů kolem nás s náležitou pokorou, s vědomím nemožnosti a nesprávnosti řízení lidských osudů - při vši jejich rozmanitosti - z jakkoli moudrého či osvíceného centra. Naším cílem je vybudovat společnost, kde každý najde prostor pro svou seberealizaci. Prostředkem pro budování takovéto společnosti je i ODS jako otevřená a vstřícná politická strana, jako strana, ve které se může uplatnit každý schopný jedinec.

Jsme přesvědčeni, že dosavadní průběh transformace naší společnosti, ekonomiky a státních institucí životaschopnost a uskutečnitelnost našich myšlenek prokazuje. Naše základní východiska měnit nemusíme, můžeme na ně navazovat a rozvíjet je. Jsme hluboce přesvědčeni, že myšlenky obsažené v našem politickém programu jsou správné a že jejich další prosazování povede k rozvoji svobody a prosperity všech našich občanů i celé naší země.

Na co navazujeme

Jsme si vědomi hlubokého zakořenění českého národa v evropské civilizaci a více než tisícileté historie české státnosti. Dnes je sice Česká republika z formálního hlediska jedním z nejmladších evropských států, ale sama česká státnost je jednou z nejstarších. Je spojena s příchodem křesťanství na naše území, a jistě i proto se stalo mravní dědictví křesťanských ideálů nedílnou součástí soustavy hodnot, která je v naší zemi všeobecně přijímána.

Český stát byl od svých počátků součástí evropské a v užším vymezení západoevropské civilizace. Do našich dějin patří velkolepá tradice českých knížat a králů, tradice vzdělanosti vyjádřená založením jedné z prvních evropských univerzit, tradice reformační, rozmach naší země v období renesance, plodné baroko a v nemenší míře vzestup českého národa v minulém století, a to jak ve smyslu národním, tak i ve smyslu hospodářském a kulturním. Do našich dějin patří dlouhá období národní a náboženské tolerance, ale i třenice, války a mezilidská nevraživost. V neposlední řadě je součástí našich dějin rozkvět demokratického československého státu v období mezi dvěma světovými válkami tohoto století.

Minulost naší země a našeho národa je pro nás zdrojem poučení a bohatou inspirací, je ale i varováním. Nechceme se vracet ke sporům o to, která z tradic je hodnotnější. Naším programem není náprava historie. Jsme realisté, odmítáme jak ukřivděný a alibistický pohled na naši pohnutou historii, tak sebeobviňování a snahu o nepřetržitě odciňování vin našich předků. Naš národ dokázal procházet svými tisíciletými dějinami úspěšně, prokázal mimořádnou vitalitu, schopnost vyvíjet se i poučit se z historie. Vytvořil a vytváří kulturu, která se stala důležitou složkou kultury evropské, a tak podal a podává nejvyšší důkaz oprávněnosti své existence.

Před více než půlstoletím se kolem nás odehrály události, které vedly k druhé světové válce, k jejím tragédiím i k dlouho trvajícím a dlouho působícím následkům. Nedopustíme, aby byl celý tento řetězec znovu otevírán. Staré spory a křivdy nesmí nepříznivě ovlivňovat dnešní, úspěšně se rozvíjející vztahy se všemi sousedními národy.

Náš polistopadový vývoj chápeme jako naše znovuzacheňování se do západního světa. Nehlásíme se k historicky zdiskreditované představě o naší zemi jako o jakémsi mostu mezi Východem a Západem. Nevyvoláváme národní komplex a fobie, jež v minulosti ústily do izolacionismu či do slepého spoléhání se na ochranu těch či oněch světových mocností. Osud první československé republiky na straně jedné a pád naší země do sovětského komunistického tábora na straně druhé jsou nám dostatečným varováním.

Při vyrovnávání se s komunistickou minulostí je naším hlavním úkolem vytvoření takového systému, v němž se pozůstatky této minulosti už nemohou uplatňovat a mít vliv. I když nechceme jít cestou osobního účtování, konkrétní viníci zločinů komunismu musí být potrestáni. O to se ODS snaží od samotného počátku své existence, a chce se tak vyrovnat i se závazky, které všichni cítíme k odpůrcům i obětem komunistických a jiných totalit. Za zásadní pokládáme, aby zdravý organismus společnosti dokázal i v budoucnosti čelit ideologiím a praktikám ohrožujícím lidskou svobodu.

Ceníme si demokratických tendencí a úcty ke svobodě, ceníme si plurality idejí, které prolínají českými dějinami. Ceníme si víry ve zdravý rozum, ceníme si skepticismu k velkým slovům, vlastností, které byly vždy pro naše občany typické. Vidíme však i malost, provincialismus a pasivitu, na něž je naše historie rovněž bohatá. Jsme připraveni s jejich pozůstatky v nás bojovat.

Náš znovu svobodný stát je vyjádřením a potvrzením naší odvěké existence v srdci Evropy. Nepotřebujeme pro něj hledat jakousi imaginární vyšší ideu. Tento stát a jeho suverenita jsou pro nás hodnotou samy o sobě. Je to náš domov a budeme usilovat o to, aby jím zůstal i při otevření se evropskému a světovému společenství.

Místo ČR ve světě

Místo České republiky ve světě, její postavení jako celku a současně postavení každého našeho občana doma i v cizině je v popředí našeho zájmu a tvoří významnou součást naší práce při budování státu.

Vycházíme přitom ze skutečnosti, že národní zájem je hodnotou, jejíž obsah i časový horizont široce překračují záběr jedné generace či jedné politické strany demokratického spektra. Jsme si však vědomi své spoluodpovědnosti za jeho formulaci i důsledné prosazování a chceme se na obou těchto úkolech zásadně podílet. Uvědomujeme si důležitost východisek, historických vazeb i současných geopolitických okolností. Jsme však přesvědčeni, že i zde má největší význam aktivita našich občanů, že mezinárodní postavení České republiky je především výsledkem naší vlastní práce, našeho vlastního přičinění.

Základními východisky pro stanovení naší zahraničně politické orientace jsou historická příslušnost českého státu k oblasti západní Evropy a jeho dnešní geopolitická situace. Naše země byla ve svých dějinách - s relativně krátkou výjimkou nedávných čtyřiceti let - součástí západoevropské civilizace. České dějiny tvoří mnohasetletá historie soužití s těmi národy, které jsou dnes sdruženy v Evropské unii a s těmi, které o členství usilují. České myšlení o člověku, společnosti, státu, hospodářství i duchovních hodnotách se vždy pohybovalo v západoevropském myšlenkovém rámci. K tomuto civilizačnímu základu naší existence se plně hlásíme i dnes.

Izolaci české společnosti od jejího přirozeného civilizačního okruhu v letech 1948-1989 vnímáme jako odklon od vlastní tradice a historické kontinuity. Došlo k němu jednak působením vnějších faktorů, zejména německé agrese vůči ČSR v letech 1938-1945 a sovětského imperialismu v letech následujících, jednak ale také naším osudovým selháním v letech poválečných, kdy mnozí z našich předků nabyli přesvědčení, že české národní zájmy mohou být nejlépe zabezpečeny prostřednictvím české odnože sovětského komunismu. Jak se brzy ukázalo, vedlo to nejprve k perzekuci značné části našich občanů a posléze k faktické ztrátě státní suverenity.

Rok 1989 znamenal zásadní zlom, kdy došlo k obnově československé státní suverenity a také k obnově parlamentní demokracie a tržního hospodářství. Svobodným rozhodnutím českých voličů v parlamentních volbách 1990 a 1992 nastal faktický návrat českého národa do rodiny západoevropských demokracií. V listopadu 1989 byl naším programem všem srozumitelný "návrat do Evropy". Během několika let byly obnoveny všechny instituce svobodné společnosti a Česká republika se stala plnohodnotnou demokracií západoevropského typu. Můžeme konstatovat, že z vnitropolitického hlediska se Česká republika do Evropy již vrátila.

Rovněž v zahraniční politice jsme ušli značný kus cesty. Po zrušení železné opony, za níž jsme byli dlouho vězněni, jsme obnovili rovnoprávné a přátelské vztahy se všemi demokratickými zeměmi světa. Klidnou cestou politických jednání jsme zvládli odchod našich slovenských spoluobčanů z federace. Ustavili jsme samostatnou Českou republiku a získali pro ni mezinárodní uznání, včetně právní kontinuity s ČSR od r. 1918. Všechny tyto historické změny se udály bez hospodářských a sociálních otřesů a bez zásadních mezinárodních komplikací.

Vycházíme z toho, že pád sovětského komunismu znamenal zásadní změnu v mezinárodních vztazích celého euroatlantického prostoru. Období studené války a s ním spojené uspořádání mezinárodních vztahů skončilo. Vzniká nová podoba politického, ekonomického a bezpečnostního uspořádání Evropy a Česká republika zde stojí jako jeden z menších států nacházejících se v důležitém a tradičně neklidném prostoru mezi Německem a Ruskem.

Hlavním cílem zahraničně politické aktivity státu je zajistit pro občany nutné vnější podmínky pro svobodný, bezpečný a klidný život. Úkolem státu je zajistit, aby vnější vlivy nejenom neohrožovaly bezpečnost a prosperitu, ale aby je naopak posilovaly.

Do úvah, kterými je český stát veden při svém rozhodování, chceme vtělit hodnoty, jimž věříme a na nichž ODS sama vznikla. Jsme přesvědčeni, že jde o hodnoty, které nás plně spojí se západním stabilním světem a jejichž rozšíření povede k míru a k hospodářské prosperitě. Jsme přesvědčeni, že svoboda státu a občanů je důležitou podmínkou míru. Svoboda ale také znamená připravenost a vůli každého občana tuto svobodu hájit jak na domácí půdě, tak solidárně s ostatními národy, pro které je svoboda základní hodnotou. Za hodnotu samu o sobě považujeme evropský styl života jako takový a s ním spojené hodnoty kultury, vzdělanosti, solidarity mezi lidmi i odpovědnosti k prostředí, ve kterém žijeme.

Českým národním zájmem je podle našeho přesvědčení rozšiřování a upevňování prostoru, ve kterém jsou tyto hodnoty uznávány, aktivní zapojení České republiky do institucí, které tento prostor rámuje, a jeho zajištění systémem mezinárodních dohod a závazků.

V bezpečnostní oblasti proto podporujeme členství České republiky v NATO. I když jsme si vědomi, že obrana země je především naší vlastní povinností a věcí našeho vlastního odhodlání a úsilí, odmítáme statut neutrální země. Neutralita v minulosti znamenala nepřiklonění se k žádnému ze zneprátelených bloků. Proto po pádu komunismu a zmizení nepřátelství mezi Východem a Západem ztratila v našem prostoru obsah. Dnešní Severoatlantická aliance s výrazným transatlantickým aspektem je především výrazem sounáležitosti a solidarity zemí euroatlantické civilizace, zemí, které sdílejí základní hodnoty a způsob života. Z toho důvodu, a rovněž u vědomí naší moderní historie, nemůžeme nebýt jejími členy.

Nechceme být pouhým konzumentem garancí poskytovaných jinými státy, ale chceme se stát spolutvůrcem bezpečnosti. Jsme přesvědčeni, že toto je dnes jediná cesta, jak dlouhodobě zajistit bezpečnost, a tím i suverenitu naší země.

V oblasti politické a hospodářské je klíčovým úkolem české zahraniční politiky členství České republiky v Evropské unii. Díky procesu integrace se západní Evropa dokázala vymanit z historie nacionálních konfliktů a mohla se soustředit na prosazování společných zájmů a budování všeobecné prosperity. Evropská integrace také napomohla k řešení dvoustranných problémů členských zemí. Je to proces, jehož bychom se nebýt komunismu jistě účastnili od samého začátku a který bez nás nemůže být úplný. Projekt evropské integrace, zahájený po druhé světové válce ve svobodné části Evropy, napomohl k hospodářské obnově těchto zemí a k prosperitě všech členských zemí Evropské unie. Z obou výše zmíněných důvodů, tj. z důvodů politických a ekonomických, neexistuje smysluplná alternativa k našemu členství v Evropské unii.

V rámci Evropské unie se hlásíme k rozšiřování organizace, otevřenosti vůči ostatnímu světu, volnému obchodu a důslednému omezování byrokracie. Jsme přesvědčeni, že i v budoucnu budou základní kameny Evropské unie tvořit suverénní státy, které do unie dobrovolně vstoupily, a že suverenita unie bude odvozená. Chceme v budoucnu udržet zřetelně vymezený český stát, který by byl samozřejmě maximálně otevřený světu a zapojený do evropské i celosvětové integrace. Nechceme však rozpustit náš stát v nadnárodních strukturách vznikajících bez hlubokých faktických kořenů a bez reálné identity. Sílu Evropy vidíme v její rozmanitosti, a nikoli v její uniformitě. Cílem České republiky se nesmí v žádném případě stát pouhé přijímání peněz z nejrůznějších fondů Evropské unie. Naší ambicí je stát se co nejdříve součástí skupiny zemí s nejvýkonnějším hospodářstvím - zemí, které jsou zdrojem dynamiky Evropské unie.

Jako důslední zastánci svobody trhu chceme prosazovat myšlenky volného obchodu ve všech příslušných organizacích a institucích. Vycházíme přitom z přesvědčení, že Česká republika má jako ekonomicky vyspělý stát zájem na maximální otevřenosti trhů. Nechceme se přitom soustředit jen na

trhy blízké. Kromě našeho evropského hospodářského rozměru hodláme usilovat o volný obchod i se státy všech ostatních kontinentů.

Velmi důležitou součástí našeho mezinárodního postavení jsou dobré vztahy se sousedy. V našem zájmu je, aby byli všichni naši sousedé součástí stejného politického, hospodářského a bezpečnostního uskupení jako Česká republika. Bylo by to zásadní, vpravdě historické zlepšení našeho geopolitického postavení.

Je samozřejmé, že tím nezmizí význam pozitivní aktivity v oblasti dvoustranných vztahů s dalšími zeměmi, zejména se sousedy. Je velmi důležité, abychom udržovali dobré, intenzivní a rovnoprávné vztahy s Německem - nejenom proto, že jde o našeho největšího souseda a klíčovou zemi Evropské unie, ale také proto, že původní společná historie nám ukazuje, jak osudové jsou tyto vztahy pro obě země. Pro postavení České republiky v Evropské unii a pro prosazování našich zájmů budou mít vztahy v regionu stále větší význam.

Občan a stát

Vymezení vztahu mezi občanem a státem je jedním z klíčových prvků názoru ODS na společnost. Spor o charakter státu - a tedy i o poměr občana ke státu a státu k občanovi - je jádrem politického sporu po staletí, je do značné míry vlastním obsahem politiky. Charakter tohoto vztahu je na jedné straně dán postavením vlády, parlamentu a soudů jako reprezentantů státní moci a na druhé straně postavením občana, pro jehož svobodný život musí existovat dostatečný prostor. Názory na podobu vztahu mezi občanem a státem byly - vedle základního a bezprostředního úkolu ekonomické transformace - dalším rozhodujícím důvodem vzniku ODS jako politické strany.

Stát považujeme za významnou instituci, jež svou přirozenou rolí, kterou hraje v životě jednotlivců, má hodnotu sama o sobě. Tuto instituci si občané vytvářejí za účelem ochrany elementárních hodnot. Stát je pro nás institucí tradiční, která spolu s rodinou a obcí tvoří rámec pro život občana a která jednotlivce definuje jako občana, a tím mu zajišťuje základní hodnoty, jakými jsou svoboda, právo a bezpečnost. Stát ctíme, vážíme si jej a budujeme jej s odpovědností k historii, k našim současným spoluobčanům i k budoucím pokolením.

Chceme budovat stát omezený svým rozsahem, ale silný v těch přesně vymezených oblastech, kde je jeho úloha nezastupitelná. Chceme, aby z hlediska občana stál stát až na konci řady OBČAN - RODINA - OBEC - STÁT, avšak aby v těch oblastech, kde plní své úkoly, vytvářel záruky nejen rovnosti a spravedlnosti, ale i rychlé a bezchybné akce.

ODS prosazuje od počátku jednotný a demokratický stát založený na občanském principu a pevně se opírající o ústavu. Za nejvhodnější řád považujeme parlamentní systém založený na zastupitelské demokracii, tedy na vůli voličů a na volné soutěži politických stran.

Oddělení moci soudní, zákonodárné a výkonné včetně nezávislé kontroly a nezávislé centrální banky představuje podle ODS základní rozdělení odpovědnosti ve státě. Tato struktura moci je také osvědčeným základem a zárukou stability demokratického systému a jeho odolnosti proti zneužití.

Nezastupitelnou roli při udržování a zdokonalování demokratického státu hraje svoboda slova a na ní založené sdělovací prostředky. Proto je ODS přesvědčena, že jedním ze základních úkolů státu je důsledná ochrana svobody slova.

Jsme přesvědčeni, že slabost státu tam, kde má působit, a naopak jeho pokusy plnit ty úkoly, které jsou zajistitelné soukromými aktivitami, znamenají ohrožení svobody občanů. Budeme se vždy snažit učinit stát silnějším v plnění jeho úkolů, a naopak klást všemožné překážky snahám oblast etatismu rozšiřovat, byť pod sebevznešenějšími pohnutkami. Chceme také neustále zpřesňovat hranici mezi oblastí soukromou a veřejnou a budeme vždy usilovat o její posunutí směrem k většímu rozšíření svobod občanů a k omezení rozsahu působnosti státu.

Oblastmi, které leží nepochybně uvnitř této hranice a kde si přejeme silný a akceschopný stát, jsou vnitřní a vnější bezpečnost, ochrana práv, vynucování plnění smluv a zákonů. Rolí, která státu zcela jistě nepatří, je podnikání a zasahování do obsahu smluv mezi občany. Jsou však oblasti veřejného zájmu, jako sociální solidarita, ochrana životního prostředí apod., které přísluší z hlediska odpovědnosti jak státu, tak i občanům. V nich je třeba vždy usilovně hledat tu část, kterou je třeba státem zajistit jako společné a nevyhnutelné minimum. Právě v těchto oblastech je však nebezpečí rozpínání státu směrem k větší regulaci, vyšším veřejným výdajům a k přebírání odpovědnosti za občana největší. Hrozí tak omezování svobody občana, jeho nadměrného daňového zatěžování a podvazování hospodářského rozvoje. V těchto oblastech mají velkou příležitost pro své působení obce a spontánně vzniklé skupiny občanů.

Pro nás je nepřijatelná idea korporativistického či syndikalistického státu, kdy mnohé role patřící státu jsou zákonem svěřovány do rukou korporací a institucí, které jsou pod kontrolou jen určitých skupin občanů. Zájem těchto skupin logicky vede k tomu, že se nepřiměřeně rozšiřují oblasti života regulované etatistickými, byrokratickými mechanismy. Tato rozpínavost je na úkor prostoru pro svobodnou aktivitu jednotlivců. Naším cílem není přenést státní regulaci ze státu reprezentujícího všechny občany na veřejnoprávní korporace reprezentující zájmy skupinové. Naším cílem je tuto regulaci co nejvíce omezit. Tam, kde je nezbytná, musí být prováděna důrazně, avšak průhledným způsobem s respektováním zájmů všech, nikoli zájmů partikulárních.

ODS prosazuje centralizovanou a zároveň omezenou moc státu. Podporujeme samosprávu obcí a rozvoj místních společenství, v nichž se vytváří občanská vzájemnost a kultura občanských vztahů založená na respektu, toleranci a solidaritě. Místní samospráva však není ani konkurencí, ani lepší či horší alternativou státu. Odvozuje se nejen z vůle místních obyvatel, ale i z autority zákona a působí v jeho mezích. Prosazujeme takové řešení organizace obcí a vyšších územně správních celků, které trvale omezí růst byrokracie a nákladů a které nevzdálí samosprávu a státní správu občanům.

Zásadní úlohu ve vztahu občana a státu plní právní řád. Ve všech oblastech života společnosti určuje stát pomocí práva podmínky pro aktivitu občanů a vytváří meze sám pro sebe. Důležitou kvalitou právního řádu je stručný a jasně interpretovatelný soubor zákonů. Přílišné množství právních předpisů totiž omezuje svobodné chování občanů a znemožňuje dobrou orientaci v právním řádu. Cílem právního řádu tak, jak jej chápe ODS, je jasně vymezit hranice veřejnoprávní úpravy a stanovit pouze nezbytně nutné zásahy státu do soukromé sféry. Život společnosti nesmí být prostřednictvím právních pravidel regulován nad nezbytně nutnou míru. Stát musí zajistit rychlé vynucování zákonných práv a povinností. Klíčovým úkolem státu je zajištění podmínek pro bezpečný život občanů. Tato základní potřeba stát zrodila a dodnes je osou jeho fungování. Stát plně a nezastupitelně odpovídá za zákony, které vymezují zakázané typy jednání, a za to, aby dodržování těchto zákonů bylo účinně vynucováno. Součástí bezpečnosti je přitom jak prevence kriminality, tak i účinný zásah a následující přiměřený trest. Stát musí mít v celé této oblasti rozsáhlé pravomoci a musí být silný.

ODS si uvědomuje, že vždy bude existovat rozpor mezi snahou státu zabezpečit všechna občanská práva a současně bezpečnost občanů. Jedinou cestou, jak tento rozpor zmírnit, je trvalá péče o co největší zprůhlednění všech mocenských složek, které umožní občanům ztotožnit se s nimi, a tím se státem jako takovým.

Součástí bezpečnosti je také bezpečnost vnější. Je samozřejmou povinností státu a každého občana se o tuto bezpečnost postarat a podílet se na jejím zajištění. Armáda, jíž občané důvěřují, je nezbytným atributem suverénního státu. Zde platí, že mírou toho, jak si vážíme své vlastní svobody, je úsilí a oběti, které jsme ochotni vynaložit na její obranu.

Stát by měl usilovat o to, aby při kvalitním zajištění svých funkcí měl k dispozici jen malou a stále klesající část společenského produktu, kterou sám přerozděluje mechanismem rozpočtového hospodaření. Vycházíme z toho, že jedním z neúčinnějších způsobů, jak čelit trvalému nebezpečí růstu etatismu a byrokracie, je právě rozpočtové omezení a kontrola.

V oblasti práce a sociálních věcí je nebezpečí rozpínání státu do oblastí vyhrazených soukromým aktivitám největší, neboť argumentace těch, kdo takový vývoj prosazují, je vždy zaměřena na velmi citlivé oblasti lidského vnímání. Postupně tak může vzniknout tzv. welfare state, tj. pečovatelský sociální stát, který sejme z občanů velký díl odpovědnosti za sebe sama. Připraví je tím o jejich svobodu a přivodí situaci, kdy se celé skupiny občanů stávají závislými na péči státu a ztrácejí možnost se vrátit do normálního života. Takový stav je nemorální a nebezpečný.

V oblasti práce je hlavní úlohou státu garantování pravidel, za kterých si občané navzájem poskytují zaměstnání.

V sociální oblasti vynucuje stát solidaritu silných se slabými, avšak musí dbát na to, aby se tato solidarita nestala přílišnou zátěží pro silné a nebrala slabým motivaci svou situaci řešit. Tím, že stát vynucuje určitou míru solidarity, zajišťuje pro všechny občany minimální životní podmínky. Stát však nesmí připustit zneužívání této solidarity. Konání dobra a vzájemná pomoc je záležitostí samotných občanů, stát pro to může vytvořit podmínky v podobě jasných pravidel, jak tuto vzájemnou pomoc provádět.

Společnost občanů

Základním východiskem v přístupu k uspořádání svobodné demokratické společnosti je pro ODS občan jako svobodný a svrchovaný jednatel, který je volbou svých rozhodnutí odpovědný za osud svůj, za budoucnost své rodiny a svým dílem i za uspořádání a prosperitu obce a konec konců i celé společnosti, v níž žije. Stejným způsobem je odpovědný za šetrný vztah ke svému bezprostřednímu okolí a životnímu prostředí včetně přírodních zdrojů.

Máme důvěru, úctu a respekt k samostatně prováděným rozhodnutím občanů ve věcech soukromých i veřejných a pokládáme za svou prioritu zajistit pro uplatnění těchto individuálních rozhodnutí maximální prostor. Svoboda individuální volby a lidského jednání smí být omezena pouze v nejnutnější míře tam, kde naráží na svobodu jiného jednotlivce. Spolu se svobodou klademe důraz i na odpovědnost jako na její nedílnou součást a na dobrovolný respekt k obecně sdíleným a platným mravním, morálním a etickým normám, které vznikly a vyvíjely se současně s lidským společenstvím. Varujeme před jakýmkoli formami paternalismu, elitářství a sociálního inženýrství, které jsou motivovány neúctou k suverenitě občana či jsou pozůstatkem pohodlné, pasivní neodpovědnosti zděděné z naší nedávné minulosti.

Základní institucí společnosti je rodina. Pouze zdravá a fungující rodina je schopna zajistit stabilitu společnosti a plnohodnotnou výchovu a zrání příslušníků nastupujících generací. Rodina je místem udržování a rozvoje tradičních mravních a kulturních hodnot, místem, kde se lidé učí vzájemnosti, lásce a odpovědnosti, kde zažívají pocit autority i pocit bezpečí. Rodina představuje významný faktor naplnění individuálního života ve všech jeho fázích, je rozhodující institucí z hlediska lidské i mezigenerační solidarity. Od fungování rodiny se, byť zprostředkovaně, odvíjí i fungování obce a státu. Ze všech těchto důvodů chceme posilovat odpovědnost jednotlivců při zakládání a udržování rodiny a vytvářet k tomu potřebné prostředí.

Vycházíme z přesvědčení, že další přirozenou institucí společenského uspořádání je obec či místní společenství, v jehož rámci se vytváří další vrstva občanské vzájemnosti a solidarity. Naší prioritou je umožnit řešení maxima problémů občanů na úrovni obce, dát prostor pro skutečně smysluplnou občanskou angažovanost na této nejnižší úrovni, která je životu lidí nejbližší a na níž se rozhoduje o mnoha problémech zásadně ovlivňujících jejich spokojenost.

Podporujeme i všechny další formy sdružování občanů, které vycházejí z jejich dobrovolné iniciativy a respektují zákony této země.

Podporujeme existenci nejrůznějších nestátních občanských sdružení, fondů a nadací vzniklých na těchto principech jako projev přirozené potřeby občanů angažovat se ve věcech veřejných a ve věcech svého zájmu. Chápeme je jako výraz pozitivních lidských postojů, jakými jsou solidarita či tolerance. Ukotvení v těchto organizacích obohacuje, spojuje a stmeluje jednotlivce i společnost. Úlohu těchto organizací vidíme i v zajišťování některých veřejně prospěšných záležitostí.

Zásadně se ale nemůžeme smířovat s konstruktivistickými představami snažícími se občanům shora - nikoli na základě jejich dobrovolné iniciativy - vnutit nikým nevolené a nikomu neodpovědné organizace, které by si chtěly uzurpovat část suverenity občana a rozhodovat za něj, údajně ve jménu jakýchsi vyšších principů a jimi samými definovaného veřejného zájmu.

Jako přirozený jev chápeme i profesní, zaměstnavatelské či zaměstnanecké sdružování občanů. Tyto instituce vyjadřují většinou legitimní, ale pouze parciální zájmy svých členů a jako takové nemohou aspirovat na pravomoci, které by omezovaly práva a svobody skupin či jednotlivců stojících mimo jejich řady.

Kulturu a vzdělanost řadíme mezi základní pilíře života společnosti, jsme stoupenci široké rozmanitosti jejich forem i obsahu. I ony však vyvěrají především z osobních potřeb a snah občanů, z úrovně sebepoznání a sebekultivace jednotlivců, z rozmanitosti individuálních zájmů - nikoliv z umělého určování shora.

Na církve pohlížíme jako na důležité společenské instituce, které uspokojují významné duchovní potřeby mnoha občanů a které plní i významné sociální a charitativní poslání. Prosazujeme nezávislé postavení církví bez jakéhokoli vměšování státu.

Jsme přesvědčeni, že na těchto osvědčených principech je možno vybudovat skutečnou společnost svobodných občanů, aktivních, sebevědomých a zodpovědných, a že tyto principy představují záruku stabilní demokratické společnosti, schopné vyvíjet se a překonávat libovolné vznikající problémy. Jsme přesvědčeni, že taková podoba společnosti nejlépe umožňuje každému jednotlivci naplnit smysl svého života podle svých vlastních přání a představ, a to jak v hmotném, tak v duchovním smyslu.

Tržní hospodářství

Naším přesvědčením je, že nejlepším prostředkem povzbuzení lidského úsilí a účelného nasměrování zdrojů je svobodný trh. Věříme, že společnost, jejíž ekonomické síly spolu volně soutěží na trhu, dosáhne nejspíše hospodářského růstu a vzestupu životní úrovně. Snahy cílevědomě upravit fungování trhu, byť s dobře míněnými záměry, např. sociálními či ekologickými, většinou vedou ke zhoršení celkového výsledku a v důsledku se obrátí proti samotným záměrům. Nejvíce na tyto deformace trhu doplácí sociálně nejslabší vrstvy, v jejichž jménu jsou často zaváděny.

Za základní zdroj rozvoje společnosti považujeme svobodnou aktivitu jednotlivce, jeho pracovitost, podnikavost, spořivost. Chceme cílevědomě pro tuto aktivitu vytvářet dobré podmínky, odstraňovat překážky, které jí brání, a zaručit právo ponechat si její výsledky a volně s nimi nakládat. Chceme proto chránit čtyři základní pilíře tržního systému: soukromé vlastnictví, svobodné podnikání, stabilní měnu a konkurenční prostředí.

Soukromé vlastnictví představuje nedotknutelné právo a je předpokladem k tomu, aby byli lidé motivováni k péči o majetek, k investicím do něj a k jeho rozhojňování. Věříme, že vede i k naplnění řady veřejných zájmů, jako je například ochrana přírody, a umožňuje jasné řešení sporů a střetů zájmů. Jsme proto proti omezování soukromého vlastnictví i proti zásahům státu do výkonu vlastnických práv a připouštíme je jen ve výjimečných případech. Chceme proto pokračovat v privatizaci zbývajícího státního vlastnictví, v případě veřejně prospěšných služeb a provozu různých infrastrukturních sítí hodláme pokračovat obezřetně s využitím zahraničních pozitivních i negativních zkušeností. Všude, kde je účelná privatizace možná, ji postupně chceme provést.

Svobodné podnikání je podle našeho názoru základní hybnou silou ekonomické efektivnosti. Úkolem státu je zajistit svobodu smluvních vztahů, vynucovat jejich plnění a chránit volnou soutěž a svobodný vstup na trh. Chceme však vždy bránit nadměrné státní intervenci a regulaci, nechceme řešit nedokonalosti trhu státními zásahy způsobujícími deformace ještě závažnější. Tam, kde je třeba chránit důležitý zájem, jako je zdraví lidí, životní prostředí či kulturní dědictví, musejí být pravidla stanovena jasně zákonem a být stejná pro všechny. Populární bývá často zavádění regulací k ochraně spotřebitele, avšak víme, že důsledky se většinou obracejí proti němu samému, neboť za něj jsou státním byrokratem často špatně rozhodovány věci, které může nejlépe rozhodnout sám. Přitom je to on, kdo zaplatí nadbytečné náklady.

Velké nebezpečí vidíme v tom, že státní zásahy často podlamují podnikání v malých a středních podnicích, které mají pro hospodářský růst nepominutelný význam. Důsledkem tak bývá vzrůst nezaměstnanosti a celkový hospodářský pokles. Chceme proto všechny takové regulace i státní kontroly trvale podrobovat důkladnému zkoumání jejich účelnosti a omezovat je na nejnужnější míru.

Jako součást svobodného trhu vidíme i svobodný mezinárodní obchod, odmítáme ochranářské požadavky všeho druhu a sami je nehodláme zavádět. Stejně tak chceme uvolňovat toky kapitálu vůči zahraničí a prosazovat tržní prostředí i v této oblasti. Odmítáme obavy, které jsou u nás někdy vyvolávány vůči zahraničnímu kapitálu. K zahraničnímu i tuzemskému kapitálu chceme zachovat naprosto rovný přístup. V mezinárodním měřítku nesouhlasíme s pokusy o podvazování volného obchodu obviněními ze sociálního a ekologického dumpingu.

Zemědělský trh s půdou a zemědělskými produkty považujeme přes jeho určitou specifičnost rovněž za trh, nikoli za oblast pro státní rozhodování o kvótách, cenách a dotacích. Liberalizací světového

obchodu s potravinami dochází k omezování státních ochranných zásahů v zemědělství všude na světě. Odmítáme proto trvale všechny snahy o převzetí zahraničních ochranných a regulačních praktik a chceme tak i zabránit poškození spotřebitelů zbytečným zvyšováním cen potravin.

Daňový systém chceme trvale udržet jednoduchý, jednoznačný a zachovávající rovný přístup ke všem. Nesmí být využíván ke strukturální politice tak, aby zvýhodňoval některé podnikatele a obory proti jiným, aby existovaly soubory výjimek a odchylek. Průhledný a srozumitelný musí být rovněž systém výběru daní. Usilujeme o snižování daňového zatížení i dalších povinných zatížení.

Stabilní měna je předpokladem hladkého a spolehlivého fungování směny i akumulace majetku, je předpokladem pro racionální dlouhodobé ekonomické rozhodování i zárukou zachování hodnot mezi dneškem a zítřkem. Tato hlediska nadřazujeme krátkodobým cílům směřujícím k urychlení hospodářského růstu zadlužením státu, které dlouhodobě vždy vede k inflaci. Vedle kontroly přiměřeného růstu peněžní zásoby, který je úkolem nezávislé centrální banky, je základním předpokladem stabilní měny odpovědné úsilí vlády a parlamentu o vyrovnanost veřejných rozpočtů. Naší politikou je tuto vyrovnanost trvale udržovat, nepodléhat populistickým tlakům a nezadlužovat se na úkor generací našich dětí.

Za významnou součást trhu považujeme trh práce. I na něj chceme aplikovat obecně platná pravidla o svobodě smlouvy a minimalizovat zásahy státu do těchto smluv. Svobodu občana na tomto poli považujeme za jeden z podstatných předpokladů dlouhodobého hospodářského růstu za přijatelné míry nezaměstnanosti. Nechceme proto dopustit, aby regulací tohoto trhu byla zhoršena konkurenceschopnost našeho hospodářství.

V oblasti veřejných služeb vidíme stát především jako účinného regulátora lokálních a faktických monopolů, nikoli jako jediného poskytovatele těchto služeb. Stát považujeme také za hlavní záruku existence obecně dostupných sítí infrastruktury jako předpokladu rychlého hospodářského rozvoje, avšak i zde předpokládáme významné uplatnění soukromého sektoru.

Obecně vidíme roli státu v ekonomice ve vytváření dlouhodobě stabilního, důvěryhodného prostředí pro soukromou iniciativu, nikoli jako vlastního účastníka hospodářských aktivit. Zatímco jiná pojetí státu vždy nakonec vedla k úpadku hospodářského a sociálního systému, takto pojímaná hospodářská politika je osvědčenou cestou k hospodářské prosperitě, rozkvětu země a povznesení jejích obyvatel.

Závěr

Věříme, že konec 20. století je zároveň i koncem jedné tragické a zcela falešné utopie o sociální spravedlnosti, o plánované společnosti a o vědeckém řízení současnosti i budoucnosti. Komunismus zkrachoval, ale i ostatní zdánlivě přijatelnější modely založené na obdobných principech představují nemenší nebezpečí.

Náš pohled je jiný a věříme, že to náš politický program jednoznačně dokazuje.